

Robert A. Roe

Door Harry Kunneman is in 'Een notitie over kwaliteitscontrole' een aantal kanttekeningen geplaatst bij mijn opstel over de crisis in de psychologie (Kunneman, 1977; Roe, 1977). Zijn opmerkingen concentreren zich op de rol die methodologische *regels* spelen in het wetenschappelijk kennisverweringsproces. Op het gevaar af zijn bedoelingen iets te forceren, meen ik zijn visie als volgt te kunnen samenvatten: methodologische regels zijn voor kennisverwerving zoals die in feite verloopt niet van belang; de psychologen hebben hun crisis — in elk geval voor een deel — te danken aan het feit dat zij zich teveel met die methodologische regels hebben beziggehouden; organisatie van wetenschappelijke arbeid als middel om de crisis te boven te komen is in dit licht gezien niet nodig; men moet een situatie zien te bereiken waarin sprake is van 'florerende onderzoeksprogramma's', aangezien deze het onderzoek richting, coherentie en kwaliteit kunnen geven. Ik wil in het onderstaande kort op deze punten ingaan. Achtereenvolgens komen aan de orde: het belang van methodologische regels, de verdiensten van florerende onderzoeksprogramma's, de noodzaak van organisatie.

Kunneman stelt dat in de moderne wetenschapsfilosofie aan methodologische regels, zoals de falsificatie-regel, weinig belang meer wordt gehecht. Verwijzend naar Kuhn en Feyerabend betoogt hij dat de feitelijke ontwikkelingen in de wetenschap met behulp van zulke regels niet adequaat beschreven kunnen worden. Er moet ook sprake zijn van bezielende ideeën en van geloof, vertrouwen en overtuiging bij de onderzoekers. Ik ben het hiermee geheel eens: de feitelijke gang van zaken in de wetenschap laat zich met methodologische regels inderdaad niet goed beschrijven (dit blijkt overigens wel uit mijn artikel; als dit wel zo was, zou er geen crisis zijn). De gevolgtrekking dat regels niet belangrijk zijn kan ik echter niet onderschrijven. Dat een regel niet wordt nageleefd, zegt op zichzelf niets over het belang of de juistheid van die regel. Een voorbeeld: dat parkeerregels op grote schaal worden genegeerd betekent niet dat die regels onbelangrijk zijn. Op de hier liggende problematiek van descriptie versus prescriptie ga ik niet nader in. Ik meen dat het inachtnemen van methodologische regels een noodzakelijke voorwaarde is voor beoefening van wetenschap. Dit standpunt is niet nieuw. Men vindt het onder andere ook bij Popper (1976) en bij Lakatos (1976).¹ Een voldoende voorwaarde is het niet: er moet ook inspiratie, energie, geld, etc. zijn.

Florerende onderzoeksprogramma's — dit zijn onderzoeksprogramma's in rijpe wetenschappen — hebben volgens Kunneman een ordenende invloed op wetenschappelijke activiteiten. Ofschoon ik met het begrip 'florerend onderzoeksprogramma' wel enige moeite heb,² wil ik deze schildering van zaken wel als juist aannemen. Ik kan mij voorstellen dat, wanneer een aantal onderzoekers deel heeft aan een florerend programma, zich onder hen weinig problemen zullen voordoen in het vlak van coördinatie en integratie; wellicht geldt hetzelfde voor de kwaliteitscontrole. Dat het programma richtinggevend werkt wil ik ook aannemen. Dit brengt mij echter weinig verder. In de sociale wetenschappen, zo stelt Kunneman zelf (noot 6), ontbreken zulke programma's nagenoeg; dit geldt zeker voor de psychologie. De opgave is juist florerende onderzoeksprogramma's tot stand te brengen en daarmee het stadium van rijpe wetenschap te bereiken. Welke weg men hiertoe moet bewandelen laat Kunneman open. Mijns inziens is op dit punt nu juist de door mij vastgestelde organisatie van wetenschappelijke arbeid nodig. Zonder deze komen eenvoudig geen florerende programma's tot stand. Overigens blijft naar mijn mening ook wanneer het stadium van rijpe wetenschap eenmaal bereikt is, organisatie noodzakelijk. Florerende programma's kunnen alleen bestaan bij de gratie van gecoördineerde samenwerking. Dat spontane activiteiten van onderzoekers rond een bepaalde theoretische kern tot een florerend programma zouden leiden is, althans waar het de psychologie betreft, uiterst onaannemelijk.³

In mijn analyse van de crisis in de psychologie heb ik de nadruk gelegd op het feit dat de empiristische methodologie beslissingen vereist, iets wat, gegeven het grote aantal zelfstandig opererende onderzoekers, tot chaotische uitkomsten leidt. Dit kan de indruk hebben gevestigd dat de organisatie waarvoor ik pleit uitsluitend bedoeld is om het methodologisch beslissingsproces weer in goede banen te krijgen. Dit is echter niet juist. Er zijn vele andere — dat wil zeggen niet-methodologische — beslissingen te nemen die om een gemeenschappelijke procedure vragen. Verder is organisatie in het algemeen wenselijk om de groei van kennis zo doelmatig en zo snel mogelijk te doen zijn en om deze kennis zo goed mogelijk te verbreiden. De beslissingen betreffen in elk geval ook de inhoud van datgene wat moet worden onderzocht. Welke die inhoud is heb ik in het midden gelaten in de verwachting dat onderzoekers daarover zelf wel ideeën zullen ontwikkelen. Kunnemans betoog maakt op verschillende manieren duidelijk dat dit aspect meer nadruk verdient. Ik kan het met hem eens zijn dat in psychologisch onderzoek de onderzoekstechnische verantwoording domineert, terwijl het aspect van de theorievorming te weinig aandacht krijgt en ik geloof met hem dat hierin mede een oorzaak van de crisissituatie moet worden gezien. Ook op dit punt heeft verandering echter alleen zin wanneer deze niet door indivi-

duel opererende onderzoekers wordt nagestreefd, maar tot stand komt in samenwerking.

Noten

- 1 Ook de laatste hanteert falsificatie-regels; bij voorbeeld blz. 116).
- 2 Zijn er ook onderzoeksprogramma's in onrijpe wetenschappen? Waarin onderscheiden deze zich van florerende programma's?
- 3 Hoe weet de mondiale schare van onderzoekers wat de vaste kern is? En wat moet men zich voorstellen van het resultaat als elk van hen zich geheel naar eigen goeddunken aan een programma wijdt?

Literatuur

- Kunneman, H., Een notitie over kwaliteitscontrole, *Kennis en Methode*. 1977, 1 (2), blz. 155—161.
- Lakatos, I., Falsification and the methodology of scientific research programmes, in Lakatos, I. and Musgrave, A. (eds), *Criticism and the growth of knowledge*, Londen 1976 (reprint), blz. 91—195.
- Popper, K. R., Normal science and its dangers, in Lakatos, I. and Musgrave, A. (eds), *Criticism and the growth of knowledge*, Londen 1976 (reprint), blz. 51-58.
- Roe, R. A., Crisis in de psychologie: werk van psychologen. *Kennis en Methode*, 1977, 1 (2), blz. 137—154.